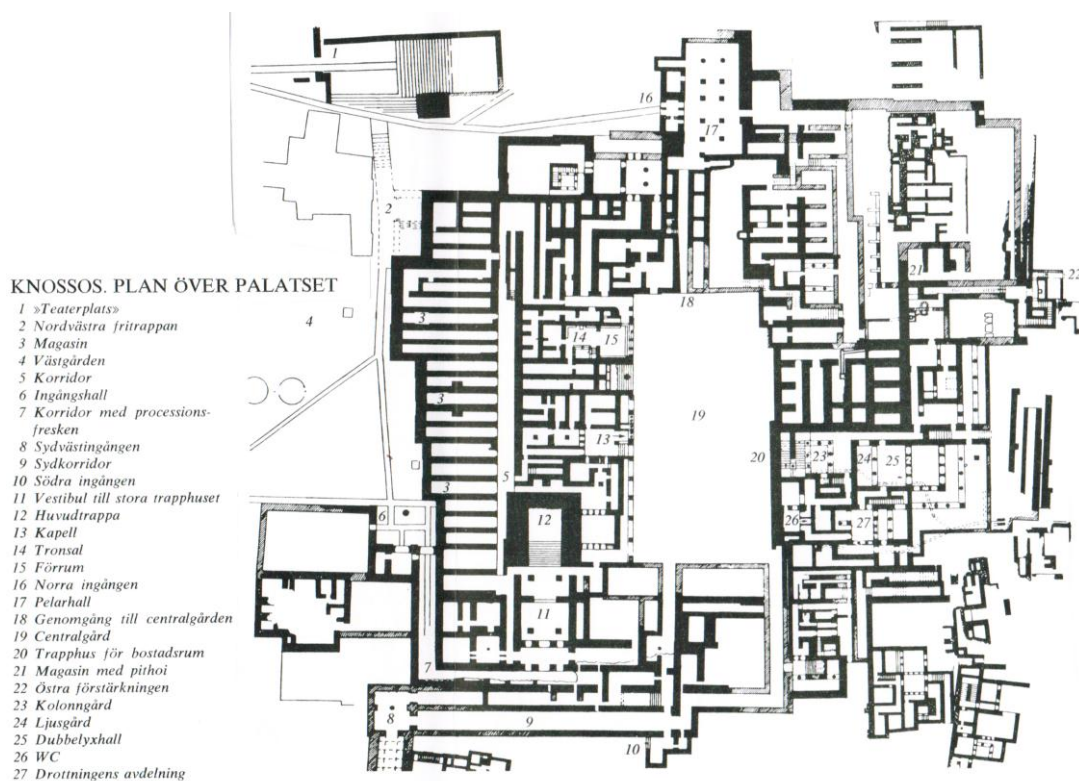

1.3 Den minoiska kulturen ca 2400-ca 1400 f.Kr.

Den brittiske arkeologen sir Arthur Evans inledde utgrävningar av Knossos år 1900 och gjorde spektakulära fynd av ett stort palats med målade fresker och vacker keramik. Evans kallade kulturen efter en mytologisk kung Minos för den minoiska och folket som levde där för minoer.

Palatset i Knossos uppfördes omkring år 2000 f.Kr. Efter en jordbävningkatastrof återuppfördes palatset och fortsatte att existera till ca 1400 f.Kr.

Palatset omfattade enligt arkeologerna två till fem våningar höga byggnader, som var grupperade kring den drygt 50 meter långa centralgården (nr 19 nedan). Den ena flygeln innehöll framför allt lokaler för ceremoniel och religion, däribland tronrummet (nr 14) och pelarkryptorna. Omedelbart innanför den slutna fasaden låg stora magasin (nr 3), i vilka mängder av olja, spannmål och andra förnödenheter förvarades i manshöga förrådskärl, liksom alla slag av dyrbarheter i kistor under golvet.

Arthur Evans ofta kritiserade rekonstruktioner av palatset i Knossos var inte sällan helt nödvändiga för de framgrävda ruinernas stabilitet.

Fresk från Knossos från ca 1500 f.Kr. Atleter (en man och två kvinnor) slår saltomotaler över en framstormande tjur.

I många av huvudbyggnadens rum var väggarna dekorerade med fresker eller målade stuckreliefer. De inre delarna av palatset erhöll luft och ljus genom ljusschakt och innergårdar. I palatsets omedelbara omgivning låg fristående byggnader och runt omkring en stor stad med stenlagda gator.

Minoerna hade en icke-alfabetisk skrift, som vi kallar Linear A. De utvecklade denna skrift omkring 2000 f.Kr. och använde den fram till 1400-talet f.Kr. Språket var icke-indoeuropeiskt. Hittills har ca 3000 lertavlor med Linear A påträffats men de är svårtolkade.

Under perioden 1400-1100 f.Kr. erövrades Kreta av greker från Mykene (se det historiska avsnittet s. 23). Resultatet av detta maktövertagande blev att minoisk och mykensk kultur smälte samman. Linear A kom att ersättas av en annan skrift, Linear B, som idag kan förstås tack vare amatörforskaren Michael Ventris tolkningar av tecknen på funna lertavlor. Han fann att inskrifterna var avfattade på en äldre form av grekiska.

De riktigt gamla grekiska myterna är påfallande ofta relaterade till händelser på Kreta. De arkeologiska upptäckterna på Kreta har bl.a. haft den följden att det nu är lättare att förklara den stora rikedomen på grekiska sagor och att förstå deras innebörd. Sagorna har utvecklat sig kring en kärna av historiska minnen och religiösa kulturer från en tidrymd som är mycket lång.

Studiet av Kreta och dess kultur kan lämpligen ges större bredd genom läsning av avsnitt i Alf Henrikson, *Antikens historier I*, t.ex. *Sagorna om Theseus*, s. 283-284, den unge man som bl.a. dödade det tjurliknande vidundret Minotaurus i labyrinten.

1.4 Presens infinitiv i *aktivum*

Infinitiv av ett grekiskt verb bildas genom att det till verbstammen läggs ett suffix **-ειν**:

λύ-ειν	(att) lösa, jfr ana- ly -s 'upplösning'
γράφ-ειν	(att) skriva
κλέπτ-ειν	(att) stjäla
διδάσκ-ειν	(att) undervisa

1.5 Presens *i aktivum*

Man behöver inte i en grekisk text sätta ut de personliga pronomen **ἐγώ** jag, **σύ** du, **ἡμεῖς** vi, **ὕμεις** ni (till 3:e person 'han hon, den, det, de' återkommer vi). På verbets personändelser (**-ω** 'jag', **-εις** 'du', **-ει** 'han/hon', **-ομεν** 'vi', **-ετε** 'ni', **-ουσι** 'de') kan du se vem eller vilka som är subjekt!

I högerspalten nedan kan du se personändelsernas beståndsdelar: dels en temavokal (bindevokal) **ε** eller **ο**, dels personsuffix i trängre bemärkelse.

Stam λυ- 'lösa'	Temavokal+personsuffix vilka i vissa lägen dras samman
λύ-ω jag löser	(-ο)+ω jag
λύ-εις du löser	-ε+ις du
λύ-ει han/hon/den/det löser	-ε+ι han/hon/den/det
λύ-ομεν vi löser	-ο+μεν vi
λύ-ετε ni löser	-ε+τε ni
λύ-ουσι(ν)* de löser	-ο+ντι > -ονσι > -ουσι de

* Ändelsen kan av uttalsskäl kompletteras med **ν** framför en efterföljande vokal eller i slutet av en sats (**ν ἐφελεκυστικόν** 'som kompletterar').

Språkhistoriska förklaringar i denna kurs är inte nödvändiga för inläringen av vare sig grammatik eller ordförråd. Ofta, särskilt för speciellt intresserade, kan de dock underlätta inläringen genom att ge en djupare förståelse för ordens form och utveckling.

1.6 Imperativ *i aktivum*

Imperativ - den form av verbet som innebär en uppmaning eller befallning - är en lättlärd form. Den första formen, använd vid tilltal till en person ('du'), har ingen särskild ändelse utan slutar på temavokalen **-ε**: **γράφ-ε** 'skriv' (du).

Den andra formen, använd vid tilltal till flera personer ('ni'), har temavokalen **-ε-** mellan verbstam och imperativändelsen för flertal **-τε**: **γράφ-ε-τε** 'skriv' (ni).

1.7 Bestämda artikeln och första och andra deklinationerna *i singularis*

Den första deklinationen upptar i huvudsak substantiv med genus **femininum**. Vårt böjningsmönster för denna deklination kommer att vara substantivet **νίκ-η** 'seger', med formen för **genitiv νίκ-ης** (segerns). Böjningsstammen, till vilken du lägger suffix för olika kasus, får du genom att ta bort genitiv-suffixet **-ης**. Böjningsstammen är alltså **νίκ-**.

Substantivens grundform, i vårt exempel **νίκη**, kallas **nominativ**. I detta kasus står subjektet i en sats (subjektet i en sats talar om vem, vad eller vilka som gör eller är något: Segern ger ära/Segern är stor).

I kasus **dativ** står dativobjektet (den satsdel som anger *till* eller *åt* eller *för* vem, vad eller vilka handlingen i satsen sker: 'Atenarna byggde ett tempel åt Segergudinnan Nike').

I kasus **ackusativ** står ackusativobjektet (den satsdel som anger föremålet för predikatets verksamhet: 'De firar segern').

Obestämd artikel finns inte i grekiskan. Däremot finns **bestämd artikel**, i femininum **ἡ**. 'Segern' i bestämd form heter **ἡ νίκη**. Notera att kasussuffixen för både bestämda artikeln och det valda böjningsmönstret **νίκη** i stort överensstämmer, se tablan nedan.

1:a deklinationen

Singularis	Bestämd artikel	Femininum
Nominativ	ἡ	νίκ-η <i>segern</i>
Genitiv	τ-ῆς	νίκ-ης
Dativ	τ-ῆ*	νίκ-ῃ*
Akusativ	τ-ήν	νίκ-ην

* **ι** försvunnet ur uttalet. I skrift sätts det *under* liten bokstav: *iota subscriptum*.

Observera att den första deklinationens ursprungliga **stamvokal** på långt **α** är bevarad efter **ε**, **ι** och **ρ** och att böjningen då för ett substantiv som **ἡμέρα** 'dag' blir: i singularis genitiv **ἡμέρας**, i dativ **ἡμέρᾳ** och i akusativ **ἡμέραν**.

Uppgift 2

Nedan redovisas tre grekiska substantiv som tillhör den första deklinationen. Skriv böjningen av substantiven i singularis!

<i>Svenska</i>	<i>Latin</i>	<i>Grekiska</i>	<i>Betydelse i grekiskan</i>
butik, apotek	apothéca	ἀποθήκη	förrådsrum
kista	cista	κίστη	korg, kista
lyra	lyra	λύρα	lyra

Andra deklinationen omfattar substantiv som nästan undantagslöst är antingen **maskulinum** med nominativsuffixet **-ος** (t.ex. **ἵππ-ος** 'häst') eller **neutrum** med nominativsuffixet **-ον** (t.ex. **δένδρ-ον** 'träd'). Båda genusslagen - de tillhör ju samma deklination - har ett gemensamt genitivsuffix **-ου**. Kasussuffixen i övrigt för både bestämda artikeln och de valda böjningsmönstren **ἵππος** och **δένδρον** överensstämmer i stort, se tablån nedan.

2:a deklinationen

Singularis	Bestämd artikel	Maskulinum	Bestämd artikel	Neutrum
Nominativ	ὁ	ἵππ-ος <i>hästen</i>	τὸ	δένδρ-ον <i>trädet</i>
Genitiv	τ-οῦ	ἵππ-ου	τ-οῦ	δένδρ-ου
Dativ	τ-ῷ*	ἵππ-ῳ*	τ-ῷ*	δένδρ-ῳ*
Akusativ	τ-ὸν	ἵππ-ον	τὸ	δένδρ-ον

* **ι** försvunnet ur uttalet. I skrift sätts det *under* liten bokstav, *iota subscriptum*.

Det finns ytterligare en kasusform, nämligen **vokativ**. Den används vid tilltal och är alltid *lik nominativ utom i singularis för maskulina substantiv av andra deklinationen*, där kasussuffixet är **-ε**, t.ex. **κύρι-ε** (av **κύριος** herre)!

Adjektiv som tillhör första och andra deklinationerna böjs i princip på samma sätt som substantiven **νίκη**, **ἵππος** och **δένδρον**. Som åskådningsexempel får adjektivet **καλή**, **καλός**, **καλόν** 'vacker' tjäna.

Ett grekiskt adjektivattribut rättar sig efter sitt huvudord i fråga om genus, kasus och numerus (kongruens). I ordböcker

och ordlistor presenteras oftast adjektiv med genusföljden maskulinum, femininum och neutrum. Adjektiven kommer i denna kurs att presenteras med en sådan genusföljd:

Singularis	Maskulinum	Femininum	Neutrum
Nominativ	καλ-ός	καλ-ή	καλ-όν
Genitiv	καλ-οῦ	καλ-ῆς	καλ-οῦ
Dativ	καλ-ῶ*	καλ-ῆ*	καλ-ῶ
Ackusativ	καλ-όν	καλ-ήν	καλ-όν

* **ι** försvunnet ur uttalet. I skrift sätts det *under* liten bokstav, *iota subscriptum*.

Observera att den första deklinationens **stamvokal efter ε, ι och ρ** är ett långt **α** och att böjningen då för ett adjektiv i femininum som **μικρά** 'liten' blir: i singularis genitiv **μικρᾶς**, i dativ **μικρᾷ** och i ackusativ **μικράν**.

Anmärkning

Sammansatta adjektiv har i såväl maskulinum som femininum o-stam, t.ex. **ἀθάνατος, ἀθάνατος, ἀθάνατον** odödlig.

Uppgift 3

Nedan redovisas några grekiska substantiv som tillhör den andra deklinationen. Skriv böjningen av tre substantiv av varje genus i singularis! Repetera samtidigt accentreglerna. Vad händer med en akut accent på tredje stavelsen från slutet, om ordets sista stavelse genom kausböjningen ersätts av en lång stavelse?

<i>Svenska</i>	<i>Latin</i>	<i>Grekiska</i>	<i>Betydelse i grekiskan</i>
tyrann	tyránnus	τύραννος	envåldshärskare
kamin	camínus	κάμινος	ugn
kaktus	cactus	κάκτος	kaktus
stadion	stádium	στάδιον	kapplöpningsbana
idol	idólum	εἶδωλον	av(guda)bild
bakterie	bactérium	βακτήριον	liten stav

Uppgift 4

Läs den grekiska texten högt och översätt sedan!

- 1 Τὴν σχολὴν στέργετε. 2 Ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον*
Tän skolä'n stérgete. Ek tu karpú to déndron (ty. u).
*(jfr Matt. 7:19)
- 3 Ὁ χρόνος φεύγει. 4 Ὁ ἄνθρωπος ζῶον πολιτικόν ἐστίν.
Ho krónos feúgej. Ho ántrápos dsá'on politikón estin.
- 5 Ἡ ἡμέρα θερμὴ ἐστίν. 6 Τὸ τέκνον στέργω. 7 Γράφομεν
Hä háméra termá' estin. To téknon stérgå. Gráfomen
- τὴν ἐπιστολήν. 8 Μωρίαν φεύγεις. 9 Ἀγαθὴ τύχη.
tän epistolä'n. Mårían feúgeis. Agatá' týká.
- 10 Τὸ θέατρον ἐστὶ καλόν. 11 Ἡ νίκη τιμὴν φέρει.
Tó téatron esti kalón. Hä níká timá'n férej.
- 12 Καὶ σύ, τέκνον. 13 Ἐν οἴνῳ ἀλήθεια.
Kaj sy, téknon. En ojnå alá'teja.

-
- 1 ἡ σχολή, τῆς σχολῆς ledigheten, fritiden, jfr *skola* (= tid för intellektuell sysselsättning) - στέργω jag älskar
2 ἐκ *prep. med gen.* 'av' - ὁ καρπός, τοῦ καρποῦ frukten
3 ὁ χρόνος, τοῦ χρόνου tiden - φεύγω jag flyr, undflyr
4 ὁ ἄνθρωπος, τοῦ ἀνθρώπου människan - τὸ ζῶον, τοῦ ζῴου djur - πολιτικός, -ή, -όν social - ἐστίν eller ἐστὶ 'är'
5 ἡ ἡμέρα, τῆς ἡμέρας dagen - θερμός, -ή, -όν varm
6 τὸ τέκνον, τοῦ τέκνου barnet
7 ἡ ἐπιστολή, τῆς ἐπιστολῆς brevet - γράφω jag skriver
8 ἡ μωρία, τῆς μωρίας dårskapen, dumheten
9 ἀγαθός, -ή, -όν god - ἡ τύχη, τῆς τύχης ödet, lyckan
(*sättets dativ*, dvs. svensk preposition 'med', 'under')
10 τὸ θέατρον, τοῦ θεάτρου åskådarrummet, teatern
11 ἡ τιμή, τῆς τιμῆς hedern, äran - φέρω jag bär (med mig)
12 καί och, även (enligt traditionen Caesars ord till Brutus)
13 ἐν *prep. med dat.* 'i' - ὁ οἶνος, τοῦ οἴνου vinet - ἡ ἀλήθεια, τῆς ἀληθείας sanningen; sagt av lyrikern Alkaios, jfr *In vino veritas*
Föregående avsnitt STEG 1 a *Nästa avsnitt. STEG 1 c*